

Animal assisted interventions in social work practices

Sosyal çalışma uygulamalarında hayvan destekli müdahaleler

Emel Yeşilkayalı¹
Aslı Ofluoğlu²

Abstract

Animal-assisted intervention is an intervention method that is shaped on the basis of human-animal relationships and is defined as the use of animals to solve people's problems. The use of animal support, especially in integrated interventions, is becoming increasingly widespread throughout the world, with the effect of scientific evidence. This method can also be used as a social work intervention in disadvantaged groups such as victims of violence, children at risk, victims of trauma, prisoners, elderly people, and people with disabilities. However, there is no study on the use of this intervention in the field of social work in our country. Therefore, the aim of this study is to present a review of the use of animal-based interventions in social work practice, which has been proven in various studies to have positive effects in improving, developing and maintaining physical, psychological and social well-being. In order to reach this aim, the historical process, definition and benefits of animal-assisted therapy and animal-assisted intervention are emphasized. Later, the theoretical foundations of the animal-assisted interventions, their use in social work interventions and the role of social workers in these team work required interventions are revealed.

Özet

Hayvan destekli müdahale insan-hayvan ilişkisi temelinde şekillenen, insanların problemlerini çözme amacıyla hayvanların kullanımı olarak tanımlanan bir müdahale yöntemidir. Bilimsel kanıtların da etkisi ile özellikle bütüncül müdahalelerde hayvan desteğinden yararlanma, tüm dünyada giderek yaygınlaşmaktadır. Bu yöntem, şiddet mağdurları, risk altındaki çocuklar, travma mağdurları, mahkumlar, yaşlılar, engelliler gibi dezavantajlı gruplarda sosyal çalışma müdahalesi olarak da kullanılmaktadır. Bununla birlikte ülkemizde sosyal çalışma alanında bu müdahale hakkında herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, fiziksel, psikolojik ve sosyal sağlığın iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve korunmasında olumlu etkileri çeşitli araştırmalarla kanıtlanmış olan hayvan destekli müdahalenin sosyal çalışma uygulamalarında kullanımına ilişkin bir derleme sunmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için, önce hayvan destekli tedavi ve hayvan destekli müdahalenin tarihsel süreci, tanımı ve yararları üzerinde durulmuştur. Daha sonra hayvan destekli müdahalelerin teorik çerçevesi, sosyal çalışma müdahalelerinde kullanımı ve ekip çalışması gerektiren bu müdahalelerde sosyal çalışmacıların rollerinin ne olduğu ortaya konmuştur.

¹ Doctor Lecturer, İstanbul Sabahattin Zaim University, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, emel.yesilkayali@izu.edu.tr

² Ph.D. Student, İstanbul Sabahattin Zaim University, Institute of Social Sciences, Social Work, asli.ofluoglu@gmail.com

Keywords: Animal assisted intervention; social work; animal assisted therapy; veterinary social work; social worker.

Anahtar Kelimeler: Hayvan destekli müdahale; hayvan destekli tedavi; veterinerlik sosyal çalışması; sosyal çalışmacı; sosyal çalışma.

[\(Extended English summary is at the end of this document\)](#)

Giriş

Fiziksel, sosyal ve ruhsal sağlığın iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve korunmasında hayvan desteğinden yararlanılması, yaklaşık son 30 yıldır giderek artan bilimsel kanıtların da etkisi ile tüm dünyada yaygınlaşmaktadır. Esasen hayvanların insan yaşamındaki önemi binlerce yıldır kabul edilmektedir. İnsan-hayvan ilişkisi tarihsel olarak ele alındığında konu ile ilgili tartışmaların antik çağa kadar uzandığı (Menteş Gürler ve Osmanoğlu, 2009) ve aynı zamanda binlerce yıldır terapötik boyutlu (Morrison, 2007) olduğu görülmektedir.

Tek tanrılı dinlerin öncesinde, şamanizm gibi pek çok inanış hayvanların iyileştirici ve hasta edici güçlerinin olduğu temeline dayanarak hayvanları tedavi amaçlı kullanmıştır. Hayvanların tedavi amaçlı kullanımı tek tanrılı dinlerin kabul görmeye başlaması ile az rastlanan bir yöntem haline gelmiş olsa da, aydınlanma çağında evcil hayvanların çocuklar ve ruhsal hastalıkları olan kişiler için topluma katılımı kolaylaştıran bir işlev görebileceği fikri popülerleşmiştir. Hayvan refakatinin tıbbi uygulamalardaki potansiyeli son zamanlarda yükselen bir ivme kazanmıştır. Bu durum evcil hayvan refakatinin kalp krizi geçiren hastaların ömrünü uzatan etkilerini kanıtlayan bir çalışma ile gerçekleşmiştir. Bu çalışma hayvan destekli tedavi (HDT) üzerinde başkalarının da çalışmasının önünü açmıştır. Sözü geçen çalışmaların çoğu, hayvan destekli müdahalelerin kısa dönemli rahatlatıcı etkileri ve uzun vadeli iyileştirici sosyal destek kaynağı olmaları hakkındadır (Serpell, 2006, s. 16-17).

Günümüzde, insanoğlunun hayvanlarla etkileşimden ve hayvanların eşliğinden tedavi amaçlı yararlanması, kanıtlara dayalı olarak giderek artan bir bilimsel zemine kavuşmaktadır (Laun, 2003). Genel hatları ile hayvan destekli müdahale (HDM) ve sosyal çalışma disiplini bir araya geldiğinde, ailelere, gençler ve çocuklara (Melson, 2003), yetişkinler ve yaşlılara (Motomura ve diğ., 2004; Brodie & Biley, 1999), engelli bireylere (Lane ve diğ., 1998) ve mahkumlara yönelik fayda sağlama adına pek çok çalışma gerçekleştirilmektedir (Wells, 2007; Dellinger, 2008)

Hayvanların eşliğinden iyileştirici ve geliştirici olarak yararlanılması sosyal çalışma disiplin ve mesleğine de yansımış ve çeşitli müdahale ve değerlendirmelerde hayvanlardan destek alınması yaygınlaşmıştır. Tedeschi ve diğ. (2005), Denver Üniversitesi Sosyal Çalışma Enstitüsü'nde ondokuz yıldır, "Hayvanların Terapötik Ortamlara Entegrasyonu" başlıklı bir kurs verildiğini, 2005 yılından beri de "Hayvan Destekli Sosyal Çalışma Uygulamaları" başlıklı yüksek lisans düzeyinde eğitim programı sunulmaya başladığını belirtmektedir.

Ülkemizde ise, sosyal çalışma müdahalelerinde hayvanların desteğinden yararlanılmasına ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak Özkul (2014) veterinerlik alanındaki çalışmasında ülkemizdeki bilimsel temelli ilk uygulamaların yeni başladığını, bu uygulamalarda atlar ve köpeklerin engelli ve yaşlı gruplarda kullanıldığını belirtmektedir. Bununla birlikte, ülkemizde HDT hakkında bazı akademik çalışmaların bulunduğu ve bu çalışmaların derleme türünde olup, tıp (Cevizci ve diğ., 2009), hemşirelik (Beyce İncalı ve diğ., 2016), psikoloji (Pamuk, 2015) alanlarında yazıldığı görülmektedir.

Fiziksel, psikolojik ve sosyal sağlığın iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve korunmasında olumlu etkileri çeşitli araştırmalarla kanıtlanmış olan HDT'nin sosyal çalışma uygulamalarında kullanımına ilişkin, ülkemizde herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olması nedeni ile, bu makalenin amacı, HDM'lerin, sosyal çalışma alanında kullanımına ilişkin bir derleme sunmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için, önce HDT ve HDM'nin tarihsel bağlamla birlikte ne olduğu ve yararları üzerinde durulacak,

sonrasında teorik çerçevesi hakkında bilgi verilecektir. Son olarak, hayvan destekli sosyal çalışma (HDSÇ) müdahaleleri tanıtılarak, ekip çalışması içinde yürütülen bu müdahalelerde sosyal çalışmacıların rollerinin ne olduğu ortaya konacaktır.

Tarihsel Bağlamda Hayvan Destekli Müdahalenin Gelişimi

İnsanlar ve hayvanlar arasındaki yakın ilişkiler binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Arkeolojik kanıtlar, 14 bin yıldan fazla bir süre önce, köpeğin ataları olan yerli kurtların insanlarla yerleşimler halinde yaşadığını ortaya koymaktadır (Serpell, 2006). Eski çağlarda ve kültürlerde, hayvanlara insanların doğal dünya ile olan bağlantısının bir parçası, ruh dünyası ile bir bağ kurucu olarak ve insan sağlığı üzerinde iyileştirici özelliğe sahip olan eşlikçiler olarak saygı duyulmuştur (Serpell, 2008). Hayvanlar, yoldaşlar ve rehberler olarak, animist inanç ve şamanik uygulamalarda güçlü roller üstlenmişlerdir (Campbell, 1984'den akt.; Walsh, 2009a; Serpell, 2006).

Özellikle köpekler tanımsal toplulukların geliştirilmesinde önemli roller üstlenmişler; eski Mısır'da yaşamın sadık yoldaşları olarak kabul edilmişler (İkram, 2005), Antik Yunan, Roma ve dünyanın pek çok yerinde, insanların sadık arkadaşları olarak ölen insanlarla birlikte gömülmüşlerdir (Walsh, 2009a). Orta çağlardan itibaren, safkan kediler ve köpekler ve diğer evcil hayvanların yetiştirilmesi ve sahiplenilmesi, hem Asya ve Avrupa'daki imparatorluk ve kraliyet ailelerinde, hem de Avrupa'daki aristokratlarda yaygın bir eğilim haline gelmiştir. Ancak bu durum hayvan istismarlarını da yaygınlaştırmıştır (Walsh, 2009a). Bununla birlikte, Rönesans Dönemi'nin sonlarında zenginlere özenen yükselişteki orta sınıflarda da hayvan yetiştirme ve sahiplenmenin artması, hayvanları korumaya yönelik de birtakım hareketlerin başlamasına neden olmuştur. John Locke, 1699 yılında, çocukların başkalarına karşı sorumluluk duygusu ve duyarlılık geliştirmeleri için, "köpekler, sincaplar, kuşlar ya da benzeri şeyler" beslemelerini teşvik etmek gerektiğini savunmuştur (Locke, 1699, s. 154'den akt.; Serpell, 2006).

Macauley (2006) ve Serpell (2006), ilk belgelenmiş tedavi amaçlı hayvan kullanımının İngiltere'de York Retreat isimli tedavi merkezinde, on sekizinci yüzyılın sonlarında William Tuke tarafından gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Bu merkezde günün diğer benzer kurumlarına göre farklı ve gelişmiş iyileştirme yöntemleri kullanılmıştır. Örneğin, mahkumların tek tip giyimeleri yerine, kendi kıyafetlerini giymelerine izin verilmiş, el sanatları ile uğraşmaları, kitap yazmaları ve okumaları teşvik edilmiştir. Ayrıca, çeşitli küçük evcil hayvanlarla dolu olan Retreat'in avluları ve bahçelerinde serbestçe dolaşmalarına da izin verilmiştir. Retreat'in kurucusunun torunu Samuel Tuke, Merkez'i tanıtan bir yazısında, iç avlularında tavşanlar, deniz martıları, şahinler ve kümes hayvanlarının nasıl beslendiğini ve bu hayvanların sadece hoş bir zevk aracı olarak görülmediğini ve onlarla ilişkinin, bazen yardımseverlik duygularını da uyandıran bir sosyalleşme eğilimini oluşturduğuna inanıldığını belirtmiştir. On dokuzuncu yüzyıl boyunca, İngiltere'de ve başka ülkelerde, ruh sağlığı kurumlarında ve mahkumların rehabilitasyonunda evcil hayvanların bulunması ve yararlanması teşvik edilmiştir (Serpell, 2006).

20. yüzyılın ilk yarısında, köpeklerin körlere rehberlik yapmak için kullanılması yaygınlaşmaya başlamış, 1931 yılında İngiltere'de "Rehber Köpek Derneği" kurulmuş; I. Dünya Savaşı sırasında Almanya'da, kör olmuş askerlere rehberlik yapmaları için binlerce köpek eğitilmiş (Lane ve diğ., 1998'den akt.; Cevizci ve diğ., 2009). Aynı dönemde, ruhsal çöküntü yaşayan Amerikalı askerlere de arkadaşlık etmeleri için köpekler verilmiştir (Bustad'1995'den akt.; Cevizci ve diğ., 2009)

HDT ile ilgili ilk bilimsel dergi makalesi, 1944 yılında James Bossad tarafından yayınlanmıştır (Karayağız Muslu ve Conk, 2011). Ancak hayvanların terapi amaçlı kullanılması, Boris Levinson'un çalışmalarına dayanmaktadır. Levinson, 1969'da yayınlanan *Pet-Oriented Child Psychotherapy* (Hayvan Odaklı Çocuk Psikoterapisi) kitabında, iletişime açık olmayan bir çocukla köpeğinin konuşma başlatmasını tesadüfen keşfettiğini anlatmış, sonraki yıllarda, hayvanlarla iç içe olmanın çocukların empati, öz saygı ve özerklik kazanmalarına ve yabancılık hislerini azaltmada yardımcı olduğunu kanıtlamıştır (Webb, 2017).

1980'de McCulloch, Bustad ve Katcher uluslararası bir örgüt olan ve “insan-hayvan etkileşimi”ne odaklanan Delta Topluluğu’nu (*Delta Society*) kurmuştur. Örgüt, misyonunun “insanların sağlığını, bağımsızlığını ve yaşam kalitesini iyileştirmelerine yardımcı olan hayvanları teşvik etmek” olduğu belirtilmiştir (Salotto, 2001, s. 7’den akt; Morrison, 2007). Örgütün amaçları arasında, “hayvanların insan sağlığı üzerinde sahip olabileceği olumlu etkilerin farkındalığı; hayvanların günlük yaşamda rol almasına engelleyen etkenleri ortadan kaldırmak; hayvanların insan sağlığına, hizmetine ve eğitimine yönelik terapötik rolünü arttırmak” bulunmaktadır. Örgüt ayrıca, Hayvan Destekli Faaliyetler ve Terapi Uygulama Standartlarını yayınlamaya bu yöntemin standartlaştırılmasına yardımcı olmuştur (Morrison, 2007).

Günümüzde Asya, Avustralya, Avrupa ve Kuzey Amerika’da giderek artan sayıda HDM programı, hastaneler ve bakımevlerinden okullara, hastane dışı tedavi merkezlerine ve hatta cezaevlerinde bulunan programlara kadar çeşitli ortamlarda gelişmektedir. Örneğin, Chicago’daki "Otur Dur Oku" gibi okul tabanlı kütüphane programları, çocukların sahiplendikleri ve onları eleştirmeyen bir “ziyaretçi evcil hayvana” yüksek sesle kitap okuyarak, utangaçlık, endişe, öğrenme güçlüğü gibi zorluklarla daha kolay baş ettikleri gözlemlenmiştir. Programlar, belirli kriterleri karşılayacak nitelikte olan evcil hayvanlar, eğitilmiş profesyoneller ve gönüllüler tarafından verilmektedir (Walsh, 2009a; Pet Partners, 2018).

HDM’nin faydalarına ilişkin bilimsel kanıtların artmasıyla birlikte, çeşitli ülkelerde refakatçi hayvanlarla ilgili ulusal ve uluslararası örgütler de giderek yaygınlaşmaktadır. Bu örgütlerden Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kökenli olan Uluslararası Hayvan Destekli Müdahale (Animal Assisted Intervention International, AAI), bu yıl genel başlığı HDM olan 18. Uluslararası Konferansını düzenleyecektir (Animal Assisted Intervention International, 2018). Günümüz dünyasında HDM, gelişen ve değişen ihtiyaçlara adapte olabilen müdahaleler arasında anılmaktadır.

Hayvan Destekli Müdahaleler ve Teorik Çerçevesi

HDT uygulamalı bilimler arasında, ‘insan problemlerini çözmek üzere hayvanları kullanmak’ olarak tanımlanmaktadır (Brodie ve Biley, 1999). Tedeschi ve diğ. (2005), HDT’yi, özel eğitim ve güvenlik kriterlerini karşılayan bir hayvanın, tedavi sürecinin bir parçası olarak tedaviye dahil edildiği, hedefe yönelik bir müdahale olarak tanımlamaktadır. HDT, insan-hayvan etkileşimlerinin klinik uygulamalarına ilişkin beceri ve uzmanlık gösteren profesyonel bir sağlık veya insani hizmet sağlayıcısı tarafından sağlanmakta veya yönetilmektedir (Tedeschi ve diğ., 2005).

Ancak Kruger ve Serpell (2006, s. 63), literatürde HDT’nin 20 farklı tanımı ve 12 farklı isimlendirmesi olduğunu belirtmiştir. Yazarlar, bu durumun hem alan içinde hem de alan dışında karmaşa yarattığını ve ABD’deki hayvanlarla terapi sertifikasyonundan sorumlu en büyük organizasyonlardan biri olan Delta Topluluğu’nun, terminolojide standardizasyon sağlamak amacıyla, bu terimleri iki kategoride toplayarak tanımladığını belirtmektedir. Aşağıda tanımları verilen bu terimler, Hayvan Destekli Aktivite (HDA) ve Hayvan Destekli Terapi (HDT)’dir.

HDA, motivasyon, eğitim, eğlence için fırsatlar ve/veya yaşam kalitesini arttırmak için terapötik faydalar sağlamaktadır. HDA’lar, belirli kriterleri taşıyan hayvanlarla birlikte, özel eğitilmiş profesyoneller, paraprofesyoneller ve/veya gönüllüler tarafından sunulmaktadır. Temel özellikleri, özel tedavi amaçlarının olmaması, belirgin bir iyileşmenin hedeflenmemesi; gönüllüler ve tedavi sağlayıcıların detaylı kayıtlar almak zorunda olmaması ve içeriğinin spontan olmasıdır.

HDT ise amaca yönelik bir müdahaledir. Bu müdahalede, belirli kriterleri taşıyan bir hayvan, tedavi sürecinin tamamlayıcı bir parçasıdır. HDT doğrudandır ve/veya bu alanda uzmanlaşmış olan sağlık/insani hizmet sağlayıcısı tarafından mesleki uygulama kapsamında verilmektedir. Temel özellikleri, her birey için özel hedef ve amaçların belirlenmesi ile gelişmenin değerlendirilmesidir. Aynı zamanda interdisipliner bir ekip çalışması gerektirdiği de belirtilmelidir.

Bununla birlikte, Villalta-Gil, ve diğ.’nin (2009) HDT tanımı da dikkate değerdir. Villalta-Gil ve diğ., HDT’yi, eğitilmiş hayvanların katıldığı, “belirli ve zaman sınırlı hedefler yoluyla hastaların bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal işlevlerini iyileştirmek üzere tasarlanmış bir müdahale” olarak tanımlanmaktadır. Bu bilgiler ışığında HDT’nin, konu ile ilgili özel eğitilmiş meslek profesyonelleri

tarafından, bir ekip çalışması içerisinde yürütülen ve mesleklerinin bir parçası olarak uygulanan, hedefe yönelik, zaman sınırlı, planlı, yapılandırılmış, belgelendirilmiş ve ölçülebilir terapötik bir müdahale olarak tanımlanması uygun olacaktır.

Kruger ve Serpell (2006) ve Refakatçi Hayvan Çalışmaları Örgütü (*Society for Companion Animal Studies, SCAS*) (Society For Companion Animal Studies, 2018), Evcil Hayvan Yaşam Eşlikçileri (*Pet Partners*) (Bu organizasyon, ABD’de 1977’de Delta Topluluğu adı ile kurulan uluslararası örgüt olup ismi 2012 de Evcil Hayvan Yaşam Eşlikçileri olarak değiştirilmiştir. Dünyada halen çoğu zaman Delta Topluluğu olarak anılmaktadır) (Pet Partners, 2018), gibi konuyla ilgili pek çok tanınmış örgüt, HDM’lerin, HDT ve HDA’ları içerdiklerini belirterek, genel olarak HDM teriminin tüm hayvan destekli uygulamaları kapsadığını kabul etmektedir. Bu nedenle bu makalede de HDM terimi benimsenmiştir.

Literatürde en sık karşılaşılan HDM tanımı, Kruger ve Serpell’e (2006) aittir. Yazarlar HDM’yi, hayvanları, terapötik ya da iyileştirici bir çevre sürecinin parçası olarak, kasıtlı bir şekilde sürece dahil eden ya da içeren herhangi bir müdahale olarak tanımlamaktadır. Pet Partners (2018) ise, HDM’yi daha geniş bir çerçevede tanımlamaktadır. Bu tanıma göre HDM, terapötik kazançlar ve daha iyi sağlık ve refah düzeyi sağlamak amacıyla, hayvanları kasıtlı olarak sağlık, eğitim ve insani hizmetlere dahil eden amaca yönelik ve yapılandırılmış müdahalelerdir. HDT, HDA ve hayvan destekli eğitim (HDE) de, HDM’nin tüm biçimleri olarak kabul etmektedir.

HDM’nin üzerine temellendiği teorik çerçeve gözden geçirildiğinde, yaygın ya da HDM’nin içerdiği tüm biçimleri kapsayan genel bir teorik çerçevenin bulunmadığı görülmektedir. Serpell ve Kruger (2010), HDM’lerle ilgili teorilerin iki ana kategoriye ayrılabilirliğini belirtmektedir. Bu kategorilerden ilki, HDM’lerin etkililiğinin, hayvanların kendine özgü yeteneklere sahip olmasından kaynaklandığı fikri üzerine temellenmektedir. Diğer kategori ise, hayvanla etkileşimin bizzat terapötik etkilere sahip olduğu fikri üzerine temellenmektedir.

Hayvanların kendine özgü yeteneklerine odaklanan ilk kategori, biyofili hipotezi temellidir. Bu hipotez, insan ve doğanın birliği fikrine katkıda bulunan Wilson tarafından 1984’de, doğaya bağlı insan tartışması bağlamında ileri sürülmüştür (Rosley ve diğ., 2014). Hipotezde, insanların doğaya olan yakınlıklarının, bağlarının ve ilgilerinin biyolojik temelli ve içgüdüsel olduğu ileri sürülmektedir (Rosley ve diğ., 2014; Karayağız Muslu ve Conk, 2011, s. 84).

HDM’de biyofili hipotezi üzerine temellenen ilk kategori literatürde, hayvanların insanları ne şekilde ve nasıl etkilediğini açıklayan çalışmalarla desteklenmektedir. Bu çalışmalar genel olarak Ballarini’nin (2003) makalesinde belirtilen ve insan hayvan etkileşiminin insan üzerinde nasıl etki yarattığına ilişkin sınıflandırması üzerinden değerlendirilebilir. Ballarini’ye göre (2003), hayvanların insanlarda iyilik hali yaratması, hayvanlar ve insanlarda var olan mekanizmalardan, diğer bir değişle oluş biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Ballarini bu mekanizmaları, duygusal mekanizma, psikolojik uyaran mekanizması, oyun mekanizması, psikosomatik mekanizma, fiziksel mekanizma ve birleşik mekanizma olarak altı temel başlık altında sınıflandırmaktadır. Bu mekanizmaların, hayvanla etkileşen insanlarda olumlu biyokimyasal, nörolojik, hormonal değişimler meydana getirdiğini ve bu değişimlerin insanları rahatlatarak, sakinleştirerek, güven vererek, neşelendirerek, eğlendirerek savunma mekanizmalarını güçlendirdiğini, iyileşmeyi kolaylaştırdığını, hastalıklardan koruduğunu ileri sürmektedir. Duygusal bağ ne kadar kuvvetli olursa, insan hayvan etkileşiminden de o kadar faydalı sonuçlar alınacağını belirtmektedir. Doğaldır ki Ballarini, insan hayvan etkileşiminin sonuçlarını açıklayan pek çok araştırma sonucundan yola çıkarak bu sınıflandırmayı geliştirmiştir. Ancak bu sınıflandırma ve dayandığı araştırma sonuçları, insan-hayvan bağı ve ilgisinin biyolojik temelli ve içgüdüsel olduğunu ileri süren biyofili hipotezini desteklemektedir.

HDM’lerin üzerine temellendiği diğer teorik çerçeve kategorisinde, öz-yeterlik, benlik saygısı ve sosyal destek ile ilgili psikolojik teoriler bulunmaktadır (Thodberg ve diğ., 2014). Bu teoriler genel olarak bilişsel teori, bağlanma teorisi ve öğrenme teorisiidir.

Bilişsel teori, HDM’nin öz-yeterlik gibi bireyin kendisi hakkındaki algılarını olumlu etkileyerek, davranışlarında da olumlu değişiklikler meydana getirmesini açıklamaktadır. Teoriyi öne süren Bandura’ya göre (1997’den akt; Braastad ve Berget, 2018), teorinin en önemli yönü öz-

yeterliliktir. Öz-yeterlik, kişinin beklenen ve istenen bir sonucu yaratacak davranışları gerçekleştirebilme inancıdır. Öz-yeterlik elde etmek için tek etkili yöntem performans başarısıdır, bir zamanlar korkulan bir davranışın başarılı performansıdır. Serpell ve Kruger (2010), HDM sırasında, bireyin hayvanları gözlemleyerek, onlardan öğrenip, taklit ederek doğrudan uygulama yoluyla öz-yeterlik algısının arttığını belirtmektedir.

Bağlanma teorisi ise, duygusal ve sosyal bağlara, bir anlamda sosyal desteğe vurgu yapmaktadır. Bretherton (1985, s. 4) “bağlanma”nın, “toplumsal bağ” teriminin basit bir eşanlamlısı olarak görülmemesi gerektiğini ve insanların kurdukları ilişkilerin tüm yönleriyle ele alınmasının doğru olduğunu belirtmektedir. Braastad ve Berget (2018), bağlanmanın, duygusal bağ, iki bireyin arasında diyalog uyumu, duygusal veya fiziksel güvenlik, yakınlık arayışı ve bilinçli veya bilinçsiz temsili modeller üzerinden bağlanma bilgilerine erişimi kapsadığını belirtmektedir. Bu teori, bir hasta ya da danışanın/müracaatçının, bir veya birkaç bağımsız hayvanla güçlü bir bağ geliştirdiği durumlarda özellikle önemlidir. Bağlanma teorisine göre, HDM sırasında hayvan iki ayrı role sahiptir. Bu rollerden ilki, hayvanın “geçiş nesnesi” rolü; diğeri ise, “bağlanma figürü” rolüdür. “Bağlanma figürü” rolü, uzun süren bir duygusal bağ sonucu gelişmektedir. Kruger ve Serpell (2006), “bağlılık figürü” rolünün, uzun süren bir duygusal bağ anlamına geldiğini fakat “geçiş nesnesi” rolünün bir koşuldan diğerine geçişi kolaylaştırmakta kullanıldığını ve kalıcı bir bağ oluşmaması şartını taşıdığını belirtmektedir.

Örneğin, istismar sebebiyle güven ve bağlanma konularında sorunlar yaşayan çocuklar ile çalışırken evcil hayvanlar “geçiş nesnesi” olarak kullanılabilirler. HDM’ler, müracaatçıların güven ve bağlanma konularının üstesinden gelmelerinin yanı sıra iç dünyalarına ulaşmanın da yollarını açmaktadır (Parish-Plass, 2008).

HDM’lerin neden faydalı olduğunu açıklamada yararlanılan diğeri bir teori de öğrenme teorisidir. Öğrenme teorisine göre, keyifli bir etkinlik, etkinliği yapan kişi üzerinde güçlendirici bir etkiye sahiptir ve tekrar edilme ihtimali oldukça yüksektir. Öğrenme teorisi, HDM sırasında anksiyete ve çekingenliğin azalmasını açıklamaktadır. Bir HDM seansı sırasında müracaatçının, ağrı veya zihinsel sorunlarından uzaklaşması kontrol hissi yaratmasına yardımcı olabilmektedir. Böylece başa çıkma yeteneği ile birlikte, benlik saygısı, öz-yeterlilik ve benlik algısının artabilmektedir (Braastad ve Berget, 2018).

Hayvan Destekli Sosyal Çalışma

HDSC; sosyal çalışma disiplininin insanlara biyolojik, psikolojik, manevi ve sosyal olarak verdiği desteklerin konu ve/veya sorun üzerine eğitilmiş hayvanlar aracılığı ile sağlanmasıdır (Tedeschi ve diğ., 2005). Hayvan destekli herhangi bir müdahalenin ortaya çıkış sebebi genel hatları ile, hayvanların insan refahı üzerindeki pozitif etkisidir. Hayvanlar, buldukları ortamı değiştirmekte, terapötik anlamda olumlu yönde gelişim sağlamaktadırlar (Fine, 2002).

Sosyal çalışma mesleği de, toplum refahını sağlamaya yönelik olarak, insanların sosyal işlevselliğini sağlamayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bunu gerçekleştirirken, bireyleri buldukları çevre içinde ve çevresi ile birlikte ele almakta, aynı zamanda sistemlere odaklanmaktadır. Bu nedenle, yalnızca bireylerin değil, ailelerin, grupların ve toplulukların sorun çözme ve zorluklarla başetme potansiyellerini arttırmayı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için, her bir sistemi güçlendirerek özgürleştirmeyi amaçlamaktadır. Sistemleri güçlendirmek için uyguladığı müdahalelerde, her bir sistemin güçlerinden yararlanmaktadır. Bu sistemlerden birisi de, insanlığın var olduğundan beri çevresinde bulunan ve yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak, arkadaşlık yapmak gibi çeşitli nedenlerle yararlandığı hayvanlardır. Bu nedenle, sosyal çalışma disiplin ve mesleğinin uygulama ve yaklaşımlarında benimsediği sistem ve güçler perspektifi bağlamında, insanın çevresinde var olan ve birlikte yaşadığı hayvanların, sosyal çalışma müdahalelerinde mevcut sorunu anlama ve çözme konularında, grup-aile ve/veya bireyler için pozitif birer kaynak olarak hizmet edebilecekleri göz ardı edilmemelidir.

Bununla birlikte, sosyal çalışma mesleğinin üzerine temellendiği ana unsurlardan birisi, insan haklarıdır. Temelde, ayırım gözetmeksizin tüm insanların hak ve özgürlüklerini korumak ve geliştirmek üzere uygulamaya konulan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin nihai hedefi, tüm insanların potansiyellerinin en üst seviyesine ulaştırılmasıdır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Merkezi tarafından, Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonu ve Uluslararası Sosyal Çalışma Okulları Birliği işbirliği ile, sosyal çalışma okulları ile sosyal çalışmacılar için bir klavuz olarak hazırlanan “İnsan Hakları ve Sosyal Çalışma” (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Merkezi, 2004, s. 22-24) kitabında söz edildiği gibi, yaşamın bütünlüğü ve insan türü ve doğa arasındaki ilişkiler, insan haklarının dayandığı felsefi değerlerdendir. Bu ilkeler, tüm canlıların varlığının birbirine bağlı olması ve birbirini etkilemesine, geliştirmesine; aynı zamanda insanların, yeryüzünü paylaştığı diğer canlılarla bir bütünlük oluşturmasına ve her birisinin birbirine ihtiyacı olmasına vurgu yapmaktadır.

Bu nedenlerle, HDM'nin insan refahını arttırmasına yönelik çok sayıdaki kanıtta, sosyal çalışma disiplin ve mesleği de kayıtsız kalmamış ve diğer disiplinlerle aynı zamanlarda bu müdahale türüne yönelik çalışmalara dahil olmuşlardır. Bu gün HDSC, pek çok ülkede uygulanmakta ve kabul görmektedir. Ancak, sosyal çalışma müdahalelerinde hayvan desteğinin en yaygın kabul gördüğü ülkelerden birisi ABD' dir.

ABD'de sosyal çalışmacılar, 30 yılı aşkın bir süredir insan-hayvan etkileşimi ile ilgilenmektedir. Sosyal çalışma alanında konuyla ilgili bilinen ilk yayın 1975 yılında Gerda Bikales tarafından yapılmıştır. Hakem değerlendirmesinden geçerek Sosyal Çalışma Dergisi'nde basılmış olan bu yayında Bikales, müracaatçının sosyal çevresindeki hayvanların varlığını kabul eden bir vaka özeti sunmuştur. Gerda Bikales, vaka özetini, bir tıbbi sosyal çalışmacı ve bu sosyal çalışmacıya tek yaşam eşlikçisi olan köpeği ile ilgili yaşadıklarını anlatan yaşlı bir kadın hakkında yazmıştır (The University of Tennessee Knoxville, 2018).

Bununla birlikte sosyal çalışma literatüründe insan-hayvan etkileşimi hakkında çeşitli konuları içeren çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar yalnızca insan-hayvan etkileşiminin her iki canlı için de pozitif bir etki yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmış gerçeklerden (Odendaal, 2000) ibaret değildir. Evcil hayvan kaybı sonrası yas (Donohue, 2005), evcil hayvan ve şiddet ilişkisi (Simmons ve Lehmann, 2007) aile sisteminin içerisindeki evcil hayvanların konumu (Walsh, 2009b) gibi konuları da kapsamaktadır.

HDSC, ABD'de öyle yaygın kabul görmektedir ki “veterinerlik sosyal çalışması”³ (*veterinary social work*) olarak adlandırılan özel bir uzmanlık ve çalışma alanı ortaya çıkmıştır. Veterinerlik sosyal çalışması, veterinerlik ve sosyal çalışma pratiğinin kesişiminde, insani ihtiyaçlara odaklanan bir uzmanlık alanıdır. Bu uzmanlık ve çalışma alanı güçler perspektifinden ve kanıt temelli uygulamalardan faydalanarak dört anahtar alanı kendi içinde barındırmaktadır. Bu alanlar, “eşduyum yorgunluğu ve çatışma yönetimi”, “insan ve hayvan istismarı arasındaki bağ”, “hayvan destekli müdahaleler” ve “hayvanlara ilişkin kayıp ve yas” şeklinde sıralanmaktadır (Holcomb ve diğ.,2015, s. 1). Bu açıklama doğrultusunda hayvan destekli müdahaleler ve veterinerlik sosyal çalışmasının iç içe olduğunu ve veterinerlik sosyal çalışmasının hayvan destekli müdahaleleri kapsadığını söylemek doğru olacaktır.

Bu çalışma alanı giderek büyümekte ve sosyal çalışmacılar insanların ve hayvanların etkileşim halinde olduğu veteriner klinikleri, hayvan barınakları, aile içi şiddet kurumları, okullar, insan sağlığı ve bakım kurumları gibi ortamlarda çalışmaya davet edilmektedir (Paws To Connect Counseling, LLC, 2018; The University of Tennessee Knoxville, 2018). Veterinerlik sosyal çalışmasının dünya literatüründe açıklığa kavuşmamış olduğu anlaşılmaktadır. Holcombe ve diğ., (2015, s. 10) bu durumun, pek çok sosyal çalışmacının veterinerlik sosyal çalışması dahilinde sayılabilecek müdahalelerini, veterinerlik sosyal çalışması olarak adlandırmıyor olmasından ve

³ Sosyal çalışma literatüründe veterinerlik sosyal çalışmasına (*veterinary social work*) dair Türkçe dilinde hazırlanmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle “veterinerlik sosyal çalışması” terimi İngilizceden doğrudan Türkçeye çevrilmiştir. “Veterinerlik sosyal çalışması” hayvanları ve insan-hayvan etkileşiminin kapsayan her türlü sosyal çalışma müdahalesini bünyesinde barındıran bir şemsiye terimdir.

herhangi bir sosyal çalışma müdahalesinin veterinerlik sosyal çalışmasının yalnızca bir veya iki anahtar alanını kapsamaması ile açıklanabileceğini belirtmektedir.

ABD’de ayrıca Denver Üniversitesi (Tedeschi ve diğ., 2005) ve Tennessee Üniversitesi (The University of Tennessee Knoxville, 2018) gibi bazı üniversitelerde, “Hayvanların Tedavi Ortamlarına Entegrasyonu” başlıklı kurslar ya da “Hayvan Destekli Sosyal Çalışma” başlıklı ileri seviye kurslar; veterinerlik sosyal çalışması, lisansüstü eğitimi ya da sertifika programları verilmektedir. Tedeschi ve diğ., (2005), Denver Üniversitesi Sosyal Çalışma Enstitüsü’ndeki HDM’lerle ilgili kurslarda, insan-hayvan etkileşimlerinin terapötik kullanımını ve araştırılmasını, HDA ve HDT’ler için ulusal rehberlik standartları bilgisini, hayvan ve yararlanıcılar için etik kurallar bilgisini, deneysel ve alternatif terapiler için teori ve uygulamayı birleştiren HDT’leri ve temel klinik becerilerin edinilmesini kapsadığını belirtmektedirler.

HDSC müdahaleleri, ailelere, gençler ve çocuklara, yetişkinler ve yaşlılara, engelli bireylere ve mahkumlara ve hatta topluluklara yönelik olarak, çeşitli sosyal çalışma alanlarında ve müracaatçı gruplarında kullanılmaktadır. Aynı zamanda kriz, travma, istismar, bağlanma bozukluğu gibi çeşitli sorunlarda da kullanılmaktadır. Aşağıda, HDSC’nın ailelerle, çocuk ve gençlerle, yaşlılarla, engellilerle ve mahkumlarla çalışmada uygulanması gözden geçirilecektir.

HDM’lerin Ailelerle Çalışmada Kullanımı: Sosyal çalışma mesleğinde aile ile çalışılması söz konusu olduğunda, sistem yaklaşımı bağlamında, bütün olarak aile ve aile içindeki her bir üye, eşler, kardeşler, ebeveyn-çocuk gibi alt sistemler anlaşılmalıdır. Ailede evcil bir hayvanın varlığı halinde, sistem yaklaşımına göre bu hayvanın da aile üyesi olarak görülmesi gerekmektedir.

Ailelerle çalışmada, ailede evcil bir hayvanın varlığının, aile dinamiklerini değerlendirmede ve aile içi istismarların anlaşılmasında kolaylaştırıcı olabileceğine dair çalışmalar bulunmaktadır. Faver ve Strand (2003), Tedeschi ve diğ., (2005), sosyal çalışmacıların aile tarihini araştırırken özellikle zor ve savunmaya geçilen diyaloglarda bir hayvanın varlığı mevcut ise hayvanlar üzerinden konuşma başlatarak ve bazen sürdürerek hem ortamın rahatlatılabileceği hem de aile hakkında bilgiler edinilebileceğini belirtmektedirler. Bu bağlamda evcil hayvanların “sosyal kolaylaştırıcı” (*social lubricant*) görevi gördüğü belirtilmektedir (Fine, 2010).

Tedeschi ve diğ., (2005), Faver ve Strand (2003), Flynn (2000), genellikle hayvan istismarı ile bir aile üyesinin istismarının birlikte görüldüğüne dair çok sayıda kanıtın varlığı nedeni ile, ailede istismar edilen hayvanların varlığının aile içi istismarın da göstergesi olabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle Faver ve Strand (2003), aile içi şiddet tanımlamak için sosyal çalışmacıların sistem yaklaşımını kullanarak geniş çaplı bir psikososyal değerlendirme yaparken hayvan istismarını da içeren sorular yönelmeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu soruların yalnızca sosyal çalışmacılar tarafından değil, aynı zamanda ev içi şiddet barınaklarında görevli personeller, telefonların kriz-hattı çalışanları, avukatlar ve kolluk görevlileri tarafından da özellikle kadınlara yöneltilmesi önerilmektedir. Evcil hayvanlarının olup olmadığı, hayvanın suistimal edilip edilmediği, evcil hayvanlarının güvenliği konusunda endişeli olup olmadıkları gibi sorular özellikle şiddet mağduru olduğunu iddia eden kadınlara yönlendirilmelidir. Ayrıca, okul sosyal çalışmacıları ve ayakta ya da yatarak tedavi veren ruh sağlığı kurumlarında çalışan sosyal çalışmacıların da psikososyal değerlendirmelerinde evcil hayvanlar ve istismarı hakkındaki sorulara yer vermeleri önerilmektedir. Değerlendirmelere ışık tutabilmesi için önerilen bazı sorular ise şunlardır: "Evinizde kaç evcil hayvan var?", "Son 5 yılda evinizde kaç tane evcil hayvan oldu?", "Bu evcil hayvanlar şimdi nerede?" "Herhangi birisi evde bir evcil hayvana zarar verdi mi?".

HDM’lerin Çocuk ve Gençlerle Çalışmada Kullanımı: Bu makalede daha önceden söz edildiği gibi, evcil hayvanların çocuklarla olan zor diyaloglarda, bilinçaltı endişelerin ve korkuların tartışılmasında güvenli bir kanal sağlayarak toplumsal katalizatör görevi gördüğü, psikolojik değerlendirmelerinde yararlı olabileceği bilgisi, Levinson’un 1960’lı yıllardaki klinik çalışmalarına dayanmaktadır. Sonraki yıllarda gerçekleştirilen çeşitli araştırmalar da, çocuk terapi ve müdahalelerine hayvanların katılımının sosyalleştirici bir etkiye sahip olduğunu, sosyal olarak yalıtılmış ya da haklarından mahrum bırakılmış çocuklar arasında katılımı ve konuşmayı teşvik ettiğini göstermiştir (Endenburg ve Baarda, 1995; Hart., 2006; Triebenbacher, 2006)

Atlar ve köpekler gibi hayvanları eğitmek ve tımarlamanın, gençler ve çocukların, kendilerine olan saygısını, bağlanmalarını ve kişisel olarak ilişki kurma yeteneklerini geliştirdiğini (Walsch,2009a); refakatçi hayvanlarla etkileşime giren hem okul öncesi çocukların (Poresky ve Daniels, 1998), hem de ilkökul çocuklarının (Ascione ve Weber, 1996) diğer çocuklara daha empatik yaklaştığını gösteren araştırma sonuçları bulunmaktadır.

HDM'nin yüksek riskli ve kurum bakımında olan çocuk ve gençlerle çalışmada da kullanılmaktadır. Yüksek riskli gençler, 10 ile 18 yaşları arasında uyuşturucu ve alkolün kötüye kullanımı, anti-sosyal işlevsellik, şiddet veya okul sorunları ile ilgili güçlükler yaşayan genç insanlar olarak tanımlanmaktadır. Yüksek riskli gençlerle çalışma alanında, güç temelli yaklaşımlar ve HDM'ler ile elde edilen esneklik ve koruyucu faktörlerin geliştirilmesi, yüksek riskli gençlere müdahale için etkili çerçeveler olarak görülmektedir (Tedeschi ve diğ., 2005).

HDM'lerin çocuk ve gençler üzerindeki olumlu etkileri, daha önce sözü edilen bağlanma teorisi ile açıklanmaktadır. Harbolt ve Ward (2001), çocuklar ve gençler için geliştirilen bir çok tedavi programında hayvanlarla bağ kurmanın, bir hayvanın bakım sorumluluğunu üstlenmenin, empati ve tehditkar olmayan bir sevgi deneyimi yaşatarak çocuk ve gençlere yardımcı olduğunu belirtmektedir. Örneğin Webb'in (2017), Çocuklarla Sosyal Çalışma Uygulaması (*Social Work Practice With Children*) kitabında, ebeveyn ihmal ve istismarına maruz kalmış, küçük kız kardeşinin öldürülmesine tanık olmuş ve çeşitli koruyucu ailelere uyum sağlayamamış bir kız çocuğunun HDM kullanılarak gösterdiği gelişme bağlanma teorisi ışığında yorumlanmaktadır. Bu vakada, yaklaşık bir yıl süren danışmanlık seanslarında bir tavşan "eş terapist" olarak kullanılmış, kız çocuk tavşanla empati kurmuştur. Böylece çocuğun akranları ve yetişkinlerle özdeşleşebilme becerisi büyük ölçüde gelişme göstermiştir. Bu ve benzer vakalarda, evcil hayvanlarla kurulan bağ, insan bağının yerine geçmekte ve evcil hayvana bağlılık hissetmenin oluşması ile birlikte duygusal ihtiyaçların karşılanması ve model alma gerçekleşebilmektedir. Walsch da (2009a) İnsan ilişkilerinde ihmal ve istismar deneyimi yaşamış olanların, benzer deneyimi yaşamış ve kurtarılmış hayvanlarla ve onların acılarıyla, iyi kalplilikleriyle ve potansiyelleriyle empatik bir şekilde bağlantı kurarak olumlu gelişmeler gösterdiklerini belirtmektedir.

Katcher ve Wilkins'in (2006), şiddetli davranış bozukluğu olan çocuk ve ergenler için geliştirdiği yoğun bir HDM programı sonucunda da, çocuk ve ergenlerin beslenme, sevgi, oyun, daha düşük saldırganlık, akran işbirliği, sorumluluk, başkalarına öğretme ve yetişkin otoritesine cevap verme gibi bir dizi olumlu davranış sergiledikleri tespit edilmiştir. İlginç bir çalışma da, terk edilmiş, şiddete maruz kalan erkek çocuklarla uygulanan Köpek Projesidir (*Project Pooch*). Bu projede, terk edilmiş ve istismara uğramış köpekler, terk edilmiş istismara uğramış çocuklarla tanıştırılmış ve birlikte zaman geçirmelerinden sonra çocukların otorite ve liderliğe saygı, sosyal etkileşim gibi davranışlarında olumlu gelişmeler olduğu gözlenmiştir (Merriam-Arduini, 2000).

HDM'nin Yaşlılarla Çalışmada Kullanımı: İnsan-hayvan etkileşiminin önemi bağlamında yaşlılarla yapılan çeşitli araştırmalar, hayvanlarla etkileşime girmenin yaşlılar üzerinde genel olarak olumlu etkileri olduğunu belgelemiştir. Bu araştırmalar, hayvan-insan etkileşimlerinin, sosyal desteği ve genel refahı arttırdıkça anksiyete, depresyon ve yalnızlığı azalttığını ortaya koymuştur (Siegel, 1993; Sable, 1995; Hoffman, 1992).

Almanya ve Avustralya'da yirmi yıl boyunca devam etmiş bir araştırmada, uzun süredir bir evcil hayvana sahip olan kişiler ile artık bir evcil hayvana sahip olmayan ve hiçbir zaman evcil hayvana sahip olmamış kişilerin sağlık durumları karşılaştırılmış; en sağlıklı grubun uzun süredir bir evcil hayvana sahip olan grup olduğu tespit edilmiştir (Headey ve Grabka, 2006).

Bazı çalışmalar, gönüllü organizasyonlardaki refakatçi köpekler tarafından düzenli olarak ziyaret edilen darülaceze, yaşlı bakım evleri ve huzurevlerinde kalan yaşlıların, duygusal anlamda daha olumlu olduğu ve daha duyarlı bir tavır sergiledikleri personel raporları ile belgelendiğini göstermiştir (Lutwack-Bloom ve diğ., 2005; Salmon ve diğ., 1982). Bir başka çalışma, Uzun süredir iki ayrı bakım kurumunda kalan yaşlılardan HDA'lara katılanların, geleneksel aktivitelere katılanlardan daha uzun süreli konuşmalara sahip olduklarını ve sosyal etkileşimlerinin arttığını

göstermiştir (Tedeschi ve diğ., 2005). Benzer bulgulara Bernstein, Friedmann ve Malaspina'nın (2015) çalışmalarında da ulaşılmıştır.

HDM'nin Engellilerle Çalışmada Kullanımı: Hayvanların uzun yıllardır engellilere yardım etme ve rehabilitasyonda kullanıldığı bilinmektedir. Ülkemizde de çeşitli rehabilitasyon merkezlerinin “at terapisi”, “yunuslarla terapi” gibi hizmetler verdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, özellikle köpekler çok uzun yıllardan beri tüm dünyada ve ülkemizde körler için rehber olarak kullanılmaktadır. HDM'nin engelli bireylerde kullanımı ile ilgili araştırmaların çoğunda da köpek-insan etkileşimi bağlamında çalışıldığı görülmektedir.

Köpekler, yıllardır engellilere yardım için çalışmaktadır. Hizmet köpekleri, engelli, yaşlı veya herhangi bir rahatsızlığı olan bireylerin gündelik yaşamda ışığı açıp kapamak, kapıyı açmak, eşyaları getirip götürmek, yol bulmak gibi hareketlerine yardım etmektedir (Kruger ve Serpell, 2006). En iyi bilinen hizmet köpeği, görme engelliler için “kılavuz köpek”dir. İlk olarak 1931 yılında kurulan İngiliz Rehber Köpek Derneği, dikkatlice eşleştirilmiş ve eğitilmiş bir yardım hayvanının sağlanması yoluyla 21.000'i aşkın görme engelli insana yardım etmeyi başarmıştır. Yakın geçmişte İngiltere'de köpekler diğer engelli insanlara yardım sağlamak için de eğitilmiştir. Örneğin, işitme engeli olan bireyler için “işitme köpekleri”, hareket sorunları olanlar ve epileptik olanlar için yardım ve destek köpekleri eğitilerek, yetiştirilmiştir (Wells, 2007). Hem fiziksel hem psikolojik olarak destek vermeye yönelik özel eğitilmiş köpekler “servis köpeği” olarak adlandırılmaktadır (Kruger ve Serpell, 2006).

Bu araştırmalardan bazıları, özel eğitilmiş hayvanların fiziksel engelli bireylerin, sosyal destek, benlik saygısı, bağımsızlık duyguları, sosyal kimlik gelişimlerini arttırdığını ve yalnızlık ve izolasyon duygularını da önemli ölçüde azalttığını göstermiştir (Allen ve Blascovich, 1996; Lane ve diğ., 1998; Sanders, 2000; Sachs-Ericsson ve diğ., 2002). Hart (2006) yaptığı bir araştırmada, tekerlekli sandalye kullanıcılarının, servis köpeklerinin eşlik ettiği zamanlarda diğer insanlarla ilişki kurmalarında yardımcı olduğunu ve bu bağlamda güçlü sosyal katalizörler olarak hizmet ettiklerini belirtmektedir.

HDM'nin Mahkumlarla Çalışmada Kullanımı: İlgili literatürde 1980'li yıllardan itibaren hayvanların ceza infaz ve ıslah kurumlarında tedavi ve rehabilitasyon amaçlı kullanılmalarından söz edilmeye başlandığı görülmektedir (Hines, 1983; Walsh ve Martin, 1994). Bu çalışmalar, diğer kurumlarda kalanlar gibi cezaevi mahkumlarının da yalnızlık, sorumluluklarının olmaması, düşük benlik saygısı gibi sorunlar yaşadıkları düşüncesinden kaynaklanmıştır. Bu nedenle, özellikle ABD'de ceza infaz kurumlarında psikolojik refahı arttırmak ve suçluları rehabilite etmek amacı ile geniş yelpazeli HDM programları uygulanmaya başlandığından söz edilmektedir. Bu programlara katılan mahkumların, öncelikle hayvanların özenle bakımını sağlaması ve çoğu durumda da yaşlılar veya fiziksel engelliler için hizmet hayvanı olarak eğitilmeleri gibi belirli bir amaç için yetiştirilmelerine yardımcı olmaları gerekmektedir (Wells, 2007). Örneğin, “Parmaklıkların Arkasındaki Yavru Köpekler” Programı, hayvanları rehabilitasyon çabalarına dahil etmek için hapisanelerde ve ıslah kurumlarında uygulanan birçok HDM programından biridir. Bu programda, kurtarma barınaklarından seçilen çeşitli travmatik yaralanmalar geçirmiş hayvanlarla mahkumların buluşması ve mahkumların bu köpekleri tımarlama, bakım ve eğitme sorumluluğunu almaları sağlanır. Bu programın yalnızca mahkumlar için anlamlı deneyimler sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda cezaevi içindeki şiddeti de azalttığı ve cezaevi genelindeki mahkumların iyi oluş haline katkıda bulunduğu görülmüştür (Turner, 2007).

Walsh (2009a), makalesinde, eski bir uyuşturucu bağımlısının, bir evcil hayvanın bakımını üstlenmenin kişisel gelişimi adına verimli olduğunu belirttiğini aktarmaktadır. Sözü geçen kişisel gelişimi ise, daha neşeli birine dönüşme, diğer insanların içerisindeki iyiliği görmeye başlama, kendi hayatını inşa edebilecek içsel güce erişme olarak detaylandırmıştır. İnsan hayvan etkileşiminden faydalanılarak gerçekleştirilen programlar pek çok soruna fayda sağlayabilmektedir. Ancak ceza infaz kurumlarında hayvanların tedavi ve rehabilite amaçlı kullanımı ile ilgili sınırlı araştırmaların olduğu görülmektedir. Örneğin, bir kadın cezaevinde köpek eğitim programı oluşturan Bustad (1990'dan akt; Wells, 2007), programa katılan kadın mahkumlarda artan özsaygı düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Hayvan Destekli Müdahalelerde Sosyal Çalışmacıların İşlevleri ve Rollerini

HDM'ler ile ilgili literatür gözden geçirildiğinde, sosyal çalışmacıların bu müdahalelerde ya da insan-hayvan etkileşimini içeren çeşitli alan, konu ve sorunlarda rollerinin belirlenmesine ilişkin kapsayıcı bir çalışmaya rastlanmamıştır. İncelenen ilgili literatür doğrultusunda sosyal çalışmacıların işlev ve rolleri aşağıda değerlendirilmiştir. Ancak bu değerlendirme yapılırken, daha önce de belirtildiği gibi, veterinerlik sosyal çalışmasının HDM'lerle iç içe olması ve bazen HDM'leri de kapsamı nedeni ile, değerlendirme kapsamına sosyal çalışmacıların veterinerlik sosyal çalışmasındaki rol ve işlevleri de dahil edilmiştir. Ayrıca her ne kadar HDM'lerde sosyal çalışmacıların rol ve işlevleri sınıflandırılarak ayrı olarak verildiyse de, çoğu zaman aynı anda ve aynı vakada çoklu işlev ve rollerin yerine getirilmesinin gerekebileceği de göz önünde tutulmalıdır.

Danışman olarak sosyal çalışmacı: Sheafor ve Horejsi'nin (2003'den akt.; Duyan, 2010, s. 20) sosyal çalışmacıların işlev ve rollerine ilişkin sınıflandırmasında, sosyal çalışmacının müracaatçıyı, sorunu tanıma, değerlendirme ve teşhis ile dengeyi korumaya yönelik bakım ve sosyal tedavi işlevleri danışmanlık rolü içinde ele alınmaktadır. Sosyal çalışma uygulama ve müdahalelerinde, özellikle ailelerle ve çocuklarla çalışmada, ailede evcil bir hayvanın varlığı halinde, aile dinamiklerini değerlendirme ve aile içi istismarların anlaşılmasında kolaylaştırıcı olarak kullanılması da (Faver ve Strand, 2003; Tedeschi ve diğ., 2005; Flynn, 2000) bu rol altında değerlendirilmelidir.

Ayrıca atlar, köpekler ve kediler gibi hayvanların yüksek riskli ve kurum bakımındaki gençler ve çocukların, kendilerine olan saygısını, bağlanmalarını ve kişisel olarak ilişki kurma yeteneklerini geliştirmede kullanılması (Walsch, 2009a; Tedeschi ve diğ., 2005), sosyal çalışmacıların sosyal tedavi işlevini içermektedir. Veteriner kliniklerinde çalışan sosyal çalışmacıların, zor ameliyatlara giren, evcil hayvan sahiplerine hayvanlarına ötenazinin ya da zor ameliyatların gerekliliğini açıklamak, kayıp haberleri vermek zorunda kalmak gibi durumlar nedeniyle stres yaşayan, hayvanların maruz kaldığı ciddi travma ve istismarlar nedeniyle eşduyum yorgunluğu yaşayan veterinerlere ve klinik çalışanlarına da bu sorunlarla başetmelerinde destek ve danışmanlık hizmeti vermeleri gerekmektedir. Bu durumda, HDM'de sosyal çalışmacıların öne çıkan rollerinden birisi danışmanlık rolüdür.

Bağlantı kurucu olarak sosyal çalışmacı: Darülaceze, yaşlı bakım evleri ve huzurevlerinde kalan yaşlıların, "daha mutlu", "daha uyanık" ve "daha duyarlı" olmasının sağlanması (Lutwack-Bloom, ve diğ., 2005; Salmon ve diğ., 1982) gibi uygulamalar, hizmet alanların ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, hayvanlarla ilgili gönüllü refakatçi hayvan örgütleri ya da gönüllü hayvan sahiplerine ulaşma ve bağlantıyı kurmayı gerektirmektedir. Bu gibi durumlar, sosyal çalışmacıların müracaatçının durumunu ve kaynakları değerlendirme, hizmet sunum sistemleri arasında bağlantı kurma işlevini yerine getirmesini gerektirmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2003'den akt.; Duyan, 2010 akt., s. 20). Bu bağlamda sosyal çalışmacıların bağlantı kuruculuk rollü öne çıkmaktadır.

Öğretici olarak sosyal çalışmacı: Bireylerin kendi hayatını inşa edebilecek içsel güce erişmesini sağlamak (Walsh, 2009a); şiddetli davranış bozukluğu olan çocuk ve ergenlere çiftlik hayvanları bakımını öğretmek ve hayvanlarla etkileşime girmelerini sağlayarak, beslenme, sevgi, oyun, daha düşük saldırganlık, akran işbirliği, sorumluluk, başkalarına öğretme ve yetişkin otoritesine cevap verme gibi bir dizi olumlu davranış sergilemelerini (Katcher ve Wilkins, 2006) sağlamak gibi müdahale ve uygulamalar, sosyal çalışmacıların HDM'lerde diğer işlev ve rollerinin yanında; aynı zamanda, "toplumsal ve günlük yaşam becerilerinin öğretilmesi, davranış değişikliğinin kolaylaştırılması, temel koruma (Sheafor ve Horejsi 2003'den akt.; Duyan, 2010, s 20)" işlevlerinin yerine getirilmesi ile öğreticilik rolünü gerektirmektedir. HDM'ler konusunda halkın ve müracaatçıların bilgilendirilmesi, söz konusu müdahalelerin neler olduğu bilgisinin verilmesi, avantajlarının ve risklerinin neler olduğunun topluma aktarılması da sosyal çalışmacıların öğretici rolü altında değerlendirilebilmektedir.

Savunucu olarak sosyal çalışmacı: "Yaşamın bütünlüğü ve insan türü ve doğa arasındaki ilişkiler", sosyal çalışma mesleğinin üzerine temellendiği ana unsurlardan birisi olan insan haklarının felsefi değerlerindedir. Tüm canlıların varlığının birbirine bağlı olması ve birbirini etkilemesine, geliştirmesine; aynı zamanda insanların, yeryüzünü paylaştığı diğer canlılarla bir bütünlük

oluşturmasına ve her birisinin birbirine ihtiyacı olmasına vurgu yapan (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Merkezi, 2004, s. 22-24) bu değerler, insan ve hayvan haklarının birlikte savunulmasını gerektirmektedir. Bu anlamda, HDM'lerin uygulanması sırasında sosyal çalışmacıların müracaatçı ve vaka savunuculuğu yaparken, hayvan haklarının da savunuculuğunu yapması gerekmektedir. Bu savunuculuk, doğaldır ki sahibinin istismarına uğrayan hayvanların haklarının savunulması kadar, veteriner kliniklerinde, hayvan barınaklarında ve hatta sokaklarda yaşayıp kötü muamele gören hayvanların haklarının da savunulmasını gerektirmektedir.

Personel geliştiricisi olarak sosyal çalışmacı: Sosyal çalışmacılar, kendi meslektaşlarına süpervizyon sağlayarak, oryantasyonlarını ve eğitimlerini sağlayarak, konsültasyonlarda görev alarak personel geliştiricisi rollerini gerçekleştirmektedirler (Sheafor ve Horejsi, 2003'den akt.: Duyan, 2010, s. 20). Sosyal çalışmacılar, hem veterinerlik sosyal çalışması alanında, “zor ameliyatlar, evcil hayvan ölümü bildirimini, evcil hayvana ötenazinin gerekliliğini sahibine açıklama gibi zor durumlarla karşılaşan veteriner hekimlere ve çalışan diğer personele” (Larkin, 2016), eğitim sağlayarak, hem de veteriner klinikleri, hayvan barınakları veya ilgili kurumlarda çalışacak ya da HDM'leri ve/veya veterinerlik sosyal çalışması bağlamında yapılan müdahaleleri uygulayacak meslektaşlarının oryantasyonlarını ve eğitimlerini sağlayarak personel geliştiricisi rollerini yerine getirmektedirler.

Vaka yöneticisi olarak sosyal çalışmacı: Sosyal çalışmacılar, müracaatçıları belirleme ve yönlendirme ile yükümlüdür. Hizmet ve tedavilerin planlanması, sağlık, sosyal yardım, veterinerlik gibi hizmetlerin eşgüdüm ve koordinasyonunun, müracaatçıların bağlantılarının sağlanması, hizmet sunumunun gözlenmesi ve müracaatçıların desteklenmesi işlevi bu bağlamda değerlendirilmelidir. Gerekli HDM'nin belirlenmesi ve uygulanması, ekip çalışması temelinde müdahaleye dahil olan her profesyonelin koordinasyonu, HDM'lerde etkin olan her profesyonelin geri bildirimini ile oluşturulacak bilgi havuzu ile geçmiş uygulamalardan yararlanarak gelecekte yapılacak uygulamalara şekil verme işlevlerini de bu rol altında değerlendirmek mümkündür.

Araştırmacı olarak sosyal çalışmacı: Sosyal çalışmacılar, güncel sosyal çalışma müdahalelerini ve etkilerini araştırmak, kanıta dayalı uygulamalar yapmak ve sosyal çalışma mesleğini geliştirmek işlevini de yerine getirmektedir. Bu işlev, sosyal çalışmacıların araştırmacı rolünü üstlenmesini gerektirmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda sosyal çalışmacıların işlev ve rolleri (Asquith ve diğ., 2005, s. 18-21; Duyan, 2010) HDM'ler ile birlikte değerlendirilerek tablo haline getirilmiştir (Larkin, 2016; Dunn ve diğ., 2005; Faver ve Strand, 2003; Tedeschi ve diğ., 2005; Flynn, 2000) (Tablo 1).

Tablo 1: Sosyal çalışmacıların HDM'lere dair roller

Rol	Açıklama	HDM Temelinde Yapılması Gereken
Danışman	Müracaatçıyı, sorunu tanıma, değerlendirme ve teşhis ile dengeyi korumaya yönelik bakım ve sosyal tedavi işlevi.	Birey ve aile dinamiklerini, istismarları değerlendirmede hayvanları kolaylaştırıcı olarak kullanarak; gerekli HDM'yi belirleyerek ve uygulama stres ve hayvanların maruz kaldığı ciddi travma ve istismarlar nedeniyle eşduyum yorgunluğu yaşayan veterinerlere ve klinik çalışanlarına da sorunlarla başetmelerinde danışmanlık ve destek hizmeti verilmesi.
Bağlantı kurucu	Müracaatçının durumunu ve kaynakları değerlendirme, hizmet sunum sistemleri arasında bağlantı kurma işlevi.	Müracaatçı gruplarının ihtiyaçların ve bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik kaynaklarını hizmetlerin değerlendirilerek, gönüllü refakatçi hayvan örgütleri ya da konuyla ilgili sosyal yardım kuruluşları, sağlık kuruluşları vb. kurumlar arasında bağlantı kurucu rol üstlenilmesi.
Öğretici	Toplumsal ve günlük yaşam becerilerinin öğretilmesi, davranış değişikliğinin kolaylaştırılması, temel koruma işlevi.	Doğrudan hayvan bakımını öğretmek ya da hayvanları gözlemleme aracılığıyla davranış değişikliğini kolaylaştırarak, HDM'ler konusunda halkı ve müracaatçıları bilgilendirerek öğreticilik rolünün üstlenilmesi.
Savunucu	Vaka savunuculuğu ve/veya müracaatçı savunuculuğu.	Müracaatçıların haklarının savunulmasının yanı sıra kötü muamele gören hayvanların haklarının savunulması.
Personel geliştirici	Meslektaşlara süpervizyon sağlanması ve oryantasyonlarının ve eğitimlerinin gerçekleştirilmesinde rol üstlenmesi.	Veteriner kliniklerinde ve HDM konusunda çalışacak sosyal çalışmacıların eğitiminin, oryantasyonunun ve süpervizyonunun konu üzerine eğitilmiş sosyal çalışmacılar tarafından sağlanması.
Vaka yöneticisi	Müdahale sürecinin planlanması, Sürece dahil olacak profesyonellerin ve kurumların koordinasyonunun sağlanması. Müdahale sürecinin gözlenmesi.	HDM'nin planlanması; hayvan eğitici, hayvan psikoloğu, veteriner, hemşire gibi ekip çalışması temelinde müdahaleye dahil olan ve olacak profesyonellerin koordinasyonunun sağlanması. Uygulamaların izlenmesi, takibi ve değerlendirilmesi.
Araştırmacı	Güncel müdahaleleri yakından takip etme, kanıta dayalı uygulamalar yapmak ve sosyal çalışma mesleğini geliştirmek işlevi.	HDM'ler konusundaki güncel uygulamaları ve iyi örnekleri araştırarak, müracaatçılar için en uygun olan müdahaleyi belirlemek.

Sonuç

Fiziksel, sosyal ve ruhsal sağlığın iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve korunmasında hayvan desteğinden yararlanılması, yaklaşık son 30 yıldır giderek artan bilimsel kanıtların da etkisi ile tüm Dünya'da yaygınlaşmaktadır. Sosyal çalışma müdahalelerinde de, müracaatçıların sosyal işlevselliklerinin sağlanmasında etkili olduğu çeşitli araştırmalarla anlaşılmıştır. Bu nedenle çeşitli ülkelerde sosyal çalışmada HDM'ler konusunda yüksek lisans ve sertifika programları yürütülmektedir. Ancak ülkemizde, sosyal çalışma alanında bu konuda tek bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Oysa ki, sosyal çalışma disiplini ve mesleği, üzerine temellendiği ekosistem ve güçler perspektifi bağlamında, hizmet verdiği müracaatçıların çevrelerindeki her türlü kaynaktan yararlanarak güçlendirilmelerini, sosyal işlevselliklerinin sağlanmasını, özgürleştirilmelerini hedeflemektedir. Bu nedenle, ülkemiz sosyal çalışma uygulamalarında da evcil hayvan sahibi olan birey ve ailelerin değerlendirilmesinde, çocuklarla, engellilerle, istismar mağduru olanlarla, mahkumlarla çalışmada müdahaleleri planlarken evcil hayvanların ya da çiftlik hayvanlarının desteğinden yararlanılabileceğinin, sosyal işlevselliğin sağlanmasında, geliştirilmesinde ve korunmasında bir kaynak olarak göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Bu müdahaleleri kullanırken, müracaatçıya saygı, müracaatçının kendi kaderini tayin hakkı ve her müracaatçı ve vak'ının biricikliği gibi sosyal çalışmanın ve insana yardım mesleklerinin etik, değer ve ilkeler daima göz önünde bulundurulmalıdır. Öte yandan, müracaatçıların zarar görmemesi için hayvanların aşılınmış, sağlık kontrollerinin yapılmış olması gibi konulara özen gösterilmelidir.

Aynı zamanda engelli ya da yaşlılar gibi özel gruplara yaşam eşlikçisi olacak, bağımsız yaşamalarını kolaylaştıracak hayvanların özel eğitimi olması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Aynı zamanda insanların, yeryüzünü paylaştığı diğer canlılarla bir bütünlük oluşturduğunun bilincinde olarak, müdahalelerde desteğinden yararlanılan hayvanların zarar görmemesi için de özen gösterilmelidir.

Sonuç olarak, sosyal çalışma disiplin ve mesleğinin uygulama ve yaklaşımlarında benimsediği sistem ve güçler perspektifi bağlamında, insanın çevresinde var olan ve birlikte yaşadığı hayvanların, sosyal çalışma müdahalelerinde mevcut sorunu anlama ve çözme konularında, grup-aile ve/veya bireyler için pozitif birer kaynak olarak hizmet edebilecekleri göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

- Allen, K., & Blascovich, J. (1996). The value of service dogs for people with severe ambulatory disabilities: a randomized controlled trial. *JAMA*, 275(13), 1001-1006. doi:10.1001/jama.1996.03530370039028
- Animal Assisted Intervention International*. (2018). Erişim tarihi: 07.06.2018, from <https://aai-int.org/>
- Ascione, F. R., & Weber, C. V. (1996). Children's attitudes about the humane treatment of animals and empathy: One-Year Follow up of a School-Based Intervention. *Anthrozoös*, 9(4), 188-195. doi: 10.2752/089279396787001455
- Asquith, S., Clark, C., & Waterhouse, L. (2005). *Asquith, Stewart, Chris L. Clark, and Lorraine Waterhouse. The role of the social worker in the 21st century: A literature review*. . Edinburgh: Scottish Executive Education Department.
- Ballarini, G. (2003). Pet therapy. *Animals in human therapy. Acta Bio Medica Atenei Parmensis*, 74(2), 97-100.
- Bernstein, P. L., Friedmann, E., & Malaspina, A. (2015). Animal-assisted therapy enhances resident social interaction and initiation in long-term care facilities. *Anthrozoös*, 13(4), 213-224. doi: 10.2752/089279300786999743
- Beyece İncazlı, S., Özer, S., & Yıldırım, Y. (2016). Rehabilitasyon hemşireliğinde hayvan destekli uygulamalar. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 88-92. doi:10.5505/bsbd.2016.98700
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Merkezi. (2004). *İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet Sosyal Hizmet Okulları ve Sosyal Hizmet Mesleği İçin Bir Kılavuz*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.
- Braastad, B. O., & Berget, B. (2018). *Theoretical Frameworks for Animal-Assisted Interventions*. Erişim tarihi:25.05.2018, http://www.umb.no/statisk/greencare/meetings/abstracts_presentations/costwg1braastadtheoretical_frameworks.pdf
- Bretherton, I. (1985). Attachment theory: Retrospect and prospect. *Monographs of the society for research in child development*, 3-35.
- Brodie, S. J., & Biley, F. C. (1999). An exploration of the potential benefits of pet-facilitated therapy. *Journal of clinical nursing*, 8(4), 329-337.
- Cevizci, S., Erginöz, E., & Baltaş, Z. (2009). İnsan sağlığının iyileştirilmesine yönelik hayvan destekli tedaviler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(3), 263-272.
- Dellinger, M. (2008). Using dogs for emotional support of testifying victims of crime. *AniMAL*, 171(15), 171-192.
- Donohue, K. M. (2005). Pet loss: Implications for social work practice. *Social Work*, 50(2), 187-190.
- Dunn, K. L., Mehler, S. J., & Greenberg, H. S. (2005). Social work with a pet loss support group in a university veterinary hospital, MSW, ACSW. *Social work in health care*, 41(2), 59-70. doi: 10.1300/J010v41n02_04
- Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.

- Endenburg, N., & Baarda, B. (1995). The role of pets in enhancing human well-being: Effects on child development. In I. Robinson (Ed.), *The Waltham book of human-animal interaction: Benefits and responsibilities of pet ownership* (pp. 7-18). Oxford: Pergamon.
- Faver, C. A., & Strand, E. B. (2003). Domestic violence and animal cruelty: Untangling the web of abuse. *Journal of Social Work Education*, 39(2), 237-253.
- Fine, A. H. (2002). Animal-Assisted Therapy. In *Encyclopedia of Psychotherapy* (Vol. 1, pp. 49-55). Elsevier Science (USA).
- Fine, A. H. (2010). Incorporating animal-assisted therapy into psychotherapy: Guidelines and suggestions for therapists. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy* (Vol. 3, pp. 169-191).
- Flynn, C. P. (2000). Pet abuse and the role of companion animals in the lives of battered women. *Violence Against Women*, 6(2), 166-177. doi: 10.1177/10778010022181778
- Frank, D. (2008). One world, one health, one medicine. *The Canadian Veterinary Journal*, 49(11), 1063-1065.
- Harbolt, T., & Ward, T. H. (2001). Teaming incarcerated youth with shelter dogs for a second chance. *Society & Animals*, 9(2), 177-182.
- Hart, L. A. (2006). Community Context and Psychosocial Benefits of Animal Companionship. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (2 ed., pp. 59-78). Elsevier.
- Hart, L. A., Zasloff, R. L., & Benfatto, A. M. (1995). The pleasures and problems of hearing dog ownership. *Psychological Reports*, 77, 969-970.
- Headey, B., & Grabka, M. M. (2006). Pets and human health in germany and australia: national longitudinal results. *Social Indicators Research*, 80(2), 297-311. doi: 10.1007/s11205-005-5072-z
- Hines, L. M. (1983). Pets in prison: A new partnership. *California Veterinarian*, 5, 7-11.
- Hoffman, R. G. (1992). Companion animals: A therapeutic measure for elderly patients. *Journal of gerontological social work*, 18(1-2), 195-205. doi:https://doi.org/10.1300/J083V18N03_14
- Holcombe, M. T., Strand, E. B., Nugent, W. R., & Ng, Z. Y. (2015). Veterinary social work: Practice within veterinary settings. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 00(1), 1-12. doi: 10.1080/10911359.2015.1059170 10.1080/10911359.2015.1059170
- Ikram, S. (2005). *Divine creatures: Animal mummies in ancient Egypt*. New York: American University of Cairo Press.
- Karayağız Muslu, G., & Conk, Z. (2011). Hayvan destekli uygulamalar ve çocuklarda kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 4(2), 83-88.
- Katcher, A. H., & Wilkins, G. G. (2006). The centaur's lessons: Therapeutic education through care of animals and nature study. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy Theoretical foundations and guidelines for practice* (2 ed., pp. 153-177). Elsevier. doi: 10.1016/B978-012369484-3/50011-6
- Kruger, K. A., & Serpell, J. A. (2006). Animal-assisted interventions in mental health: definitions and theoretical foundations. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (2. ed., pp. 21-38). Elsevier.
- Lane, D. R., McNicholas, J., & Collis, G. M. (1998). Dogs for the disabled: benefits to recipients and welfare of the dog. *Applied Animal Behaviour Science*, 59(1), 49-60. doi: 10.1016/S0168-1591(98)00120-8
- Larkin, M. (2016). *For human needs, some veterinary clinics are turning to a professional: Social workers see a place for themselves in veterinary practice*. Retrieved 05 05, 2018, from AVMA: <https://www.avma.org/News/JAVMANews/Pages/160101a.aspx>
- Laun, L. (2003). Benefits of pet therapy in dementia. *Home Healthcare Now*, 21(1), 49-52.
- Lutwack-Bloom, P., Wijewickrama, R., & Smith, B. (2005). Effects of pets versus people visits with nursing home residents. *Journal of Gerontological Social Work*, 44(3/4), 137-159. doi: 10.1300/J083v44n03_09

- Macauley, B. L. (2006). Animal-assisted therapy for persons with aphasia: A pilot study. *Journal of Rehabilitation Research and Development*, 43(3), 357-365.
- Melges, F. T., & Bowlby, J. (1969). Types of hopelessness in psychopathological process. *Archives of General Psychiatry*, 20(6), 690-699. doi:10.1001/archpsyc.1969.01740180074007
- Melson, G. F. (2003). Child development and the human-companion animal bond. *American Behavioral Scientist*, 47(1), 31-39.
- Menteş Gürler, A., & Osmanoğlu, Ş. (2009). Türkiye’de hayvanları koruma kanununun tarihsel gelişimi. *Kafkas Univ Vet Fak Derg*, 15(3), 325-330. doi:10.9775/kvfd.2008.62-A
- Merriam-Arduni, S. (2000). *Evaluation of an experimental program designed to have a positive effect on adjudicated violent, incarcerated male juveniles age 12–25 in the state of Oregon*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pepperdine University, Malibu, CA.
- Morrison, M. L. (2007). Health benefits of animal-assisted interventions. *Complementary Health Practice Review*, 12(1), 51-62.
- Motomura, N., Yagi, T., & Ohya, H. (2004). Animal assisted therapy for people with dementia. *Psychogeriatrics*, 4(2), 40-42. doi: 10.1111/j.1479-8301.2004.00062.x
- Odendaal, J. S. (2000). Animal-assisted therapy—magic or medicine? *Journal of psychosomatic research*, 49(4), 275-280.
- Özkul, T. (2014). Türkiye’de hayvan destekli terapi uygulamalarından örnekler. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*(1), 36.
- Pamuk, D. (2015). Yaşlı bireylerin yaşamında evcil hayvanların rolü. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2, 297-306 . doi:10.13114/MJH.2015214573
- Parish-Plass, N. (2008). Animal-assisted therapy with children suffering from insecure attachment due to abuse and neglect: A method to lower the risk of intergenerational transmission of abuse? *Clinical child psychology and psychiatry*, 13(1), 7-30.
- Paws To Connect Counseling, LLC*. (2018). Erişim tarihi: 06. 05. 2018 <http://www.pawstoconnect.com/veterinary-social-work>
- Pet Partners*. (2018). Erişim tarihi: 20. 05. 2018, <https://petpartners.org/learn/terminology/>
- Poresky, R. H., & Daniels, A. M. (1998). Demographics of pet presence and attachment. *Anthrozoös*, 11(4), 236-241. doi:https://doi.org/10.2752/089279398787000508
- Rosley, M. S., Rahman, S. R., & Lamit, H. (2014). Biophilia Theory Revisited: Experts and non-experts perception on aesthetic quality of ecological landscape. *AMER International Conference on Quality of Life* (pp. 349 – 362). Sabah, Malaysia: Elsevier.
- Sable, P. (1995). Pets, attachment, and well-being across the life cycle. *Social Work*, 40(3), 334–341. doi:https://doi.org/10.1093/sw/40.3.334
- Sachs-Ericsson, N., Hansen, N. K., & Fitzgerald, S. (2002). Benefits of assistance dogs: A review. *Rehabilitation Psychology*, 47(3), 251-277.
- Salmon, I. M., Salmon, P. W., & Joint Advisory Committee on Pets in Society . (1982). *A dog in residence : a companion-animal study undertaken in the Caulfield Geriatric Hospital*. Surrey Hills, Vic: Salmon and Bock.
- Sanders, C. R. (2000). The impact of guide dogs on the identity of people with visual impairments. *Anthrozoös*, 13(3), 131-139. doi: 10.2752/089279300786999815
- Serpell, J. A. (2006). Animal-Assisted Interventions in Historical Perspective. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (pp. 17-32). Elsevier.
- Serpell, J. A. (2008). *In the company of animals: A study of human-animal relationships*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Serpell, J. A., & Kruger, K. A. (2010). Animal-Assisted Interventions in Mental Health: Definitions and Theoretical Foundations. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy Theoretical Foundation and Guidelines for Practice* (pp. 33-48). California: Elsevier.

- Siegel, J. M. (1993). Companion animals: In sickness and in health. *Journal of Social Issues*, 49(1), 157-167. doi: 10.1111/j.1540-4560.1993.tb00915.x
- Simmons, C. A., & Lehmann, P. (2007). Exploring the link between pet abuse and controlling behaviors in violent relationships. *Journal of interpersonal violence*, 22(9), 1211-1222.
- Society For Companion Animal Studies*. (2018). Erişim tarihi: 20. 05. 2018, <http://www.scas.org.uk/animal-assisted-interventions/174-2/>
- Tedeschi, P., Fitchett, J., & Molidor, C. E. (2005). The Incorporation of Animal-Assisted Interventions in Social Work Education. *Journal of Family Social Work*, 9(4), 59-77.
- The University of Tennessee Knoxville*. (2018). Erişim tarihi: 25. 05. 2018, <http://vetsocialwork.utk.edu/about-us/>
- Thodberg, K., Berget, B., & Lidfors, L. (2014). Research in the use of animals as a treatment for humans. *Animal Frontiers*, 4(3), 43-48. doi:<https://doi.org/10.2527/af.2014-0021>
- Triebenbacher, S. L. (2006). The Companion Animal within the Family System: The Manner in Which Animals Enhance Life within the Home. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (2 ed., pp. 357-374). Elsevier.
- Turner, W. G. (2007). The experiences of offenders in a prison canine program. *Fed. Probation*, 71(1), 38-43.
- Villalta-Gil, V., Roca, M., Gonzalez, N., Domènec, E., Cuca, Escanilla, A., . . . Schi-Can Group. (2009). Dog-assisted therapy in the treatment of chronic schizophrenia inpatients. *Anthrozoös*, 22(2), 149-159. doi:<https://doi.org/10.2752/175303709X434176>
- Walsh, F. (2009a). Human-animal bonds i: the relational significance of companion animals. *Family Process*(48), 462-480.
- Walsh, F. (2009b). Human-animal bonds ii: the role of pets in family systems and family therapy. *Family Process*(48), 481-499.
- Walsh, P. G., & Martin, P. G. (1994). The training of pets as therapy dogs in a women's prison: A pilot study. *Anthrozoös*, 7(2), 124-128. doi: 10.2752/089279394787002014
- Webb, N. (2017). *Çocuklarla Sosyal Hizmet Uygulaması* (1 ed.). (G. Karabudak, Ed., & E. Erbay, Çev.) Nika Yayın.
- Wells, D. L. (2007). Domestic dogs and human health: An overview. *British Journal of Health Psychology*, 12(1), 145-156. doi: 10.1348/135910706X103284

Extended English Summary

The use of animal support in the improvement, development and conservation of physical, social and spiritual health has become widespread throughout the world with the effect of increasing scientific evidence for the last 30 years. When the human-animal relationship is considered historically, it is seen that the discussions about the subject extend to the antique age (Menteş Gürler and Osmanağaoğlu, 2009) and at the same time have been therapeutic for thousands of years (Morrison, 2007).

Today, human beings' interaction with animals and therapeutic use of animals is gaining a growing scientific base (Laun, 2003). In general, when animal-assisted intervention and social work discipline come together, a number of treatments are being carried out aiming at preventive practices and social functioning for families, children (Melson, 2003), adults and the elderly (Motomura et al., 2004; Brodie & Biley, 1999), people with disabilities (Lane et al., 1998) and prisoners (Wells, 2007; Dellinger, 2008).

In our country, no study has been found on the use of animal support in social work interventions. However, there are some academic studies on animal-assisted therapies that are being considered in the context of animal-assisted interventions. Such studies are in the form of review and appear to be written in the fields of medicine (Cevizci et al., 2009), nursing (Beyece İncazlı et al., 2016), psychology (Pamuk, 2015).

Among the applied sciences, animal assisted therapy is described as 'using animals to solve human problems' (Brodie and Biley, 1999). Tedeschi et al. (2005) defines animal assisted therapy as a targeted intervention in which an animal that meets special education and safety criteria is included in treatment as part of the clinical health care process. However, Kruger and Serpell (2006) stated that in the literature there are 20 different definitions and 12 different nomenclature of animal-assisted therapies. The authors indicate that the Delta Society, one of the largest organizations in charge of therapy certification with animals in the United States, has identified these terms in two categories, in order to standardize the terminology, as this creates confusion both within and outside the field. These terms, which are defined below, are animal assisted activity and animal assisted therapy.

Animal assisted activity provides therapeutic benefits to increase opportunities for motivation, education, recreation and / or quality of life. On the other hand animal-assisted therapy is an intentional intervention. In this intervention, an animal with certain criteria is an integral part of the treatment process. Villalta-Gil et al. (2009), defines animal-assisted therapy as "an intervention designed to improve the cognitive, physical, social and emotional functions of patients/clients through specific and time-limited goals".

Kruger and Serpell (2006) and many well-known organizations, such as Society for Companion Animal Studies (2018) and Pet Partners (2018), acknowledge that animal-assisted interventions also include animal-assisted therapy and animal-assisted activities, and generally assume that the term animal-assisted intervention includes all animal-assisted implementations. For this reason, the "animal-assisted intervention" term has been adopted in this article.

When considering the theoretical framework on which animal-assisted interventions are based, it appears that there is no general theoretical framework covering all forms of animal-assisted interventions. Serpell and Kruger (2010) state that theories about animal-assisted interventions can be divided into two main categories. These categories are based on the idea that the effectiveness of animal-assisted interventions is due to animals having their own abilities. The other category is based on the idea that the interaction with the animal itself has therapeutic effects.

The first category that focuses on the specific abilities of animals is based on biophilia hypothesis. This hypothesis was put forward by Wilson in 1984 who is a contributor to the human-nature unity, in the context of the human-nature bond discussion (Rosley et al., 2014). In the hypothesis, it is suggested that people's bonds and interests towards nature are biologically based and instinctive (Rosley et al., 2014; Karayağız Muslu and Conk, 2011, p. 84).

Other theoretical frameworks on which animal-assisted interventions are based on psychological theories related to self-efficacy, self-esteem and social support (Thodberg et al., 2014). These theories are generally cognitive theory, attachment theory and learning theory.

The social work profession aims at providing and improving the social functioning of people in order to achieve social welfare. Therefore, in the context of the systems and strengths perspective adopted by the practice and approaches of the social work profession, it should be kept in mind that animals that exist in the human environment can serve as positive sources for groups, families and individuals in understanding and solving the present problem in social work interventions. For these reasons, the discipline of social work has not remained indifferent to the numerous evidence that animal-based interventions have increased human well-being and it has been involved in animal-assisted intervention researches at the same time as other disciplines. Today, animal assisted social work is being implemented and accepted in many countries. However, the United States is one of the countries that accepts to benefit from animal support in social work interventions.

In addition, in some countries, such as the United States, the United Kingdom and Australia, special area of expertise called "veterinary social work" is ensued. Veterinary social work is an area of expertise that focuses on human needs at the intersection of veterinary and social work practice. This field of study benefits from the strengths perspective and evidence-based practices and contains four key areas within itself. These areas are listed as "compassion fatigue", "conflict

management", "link between human and animal abuse", "animal-assisted interventions" and "loss and bereavement related to animals" (Holcomb et al., 2015, p. 1). With this definition it would be correct to state that animal-assisted interventions and veterinary social work are concentric and veterinary social work includes animal-assisted interventions.

Animal-assisted social work interventions are used in a variety of social work areas and client groups, such as families, youth and children, adults and elderly, disabled individuals and prisoners, and even communities. It is also used in various problems such as crisis, trauma, abuse and attachment disorders. However, when the literature on HDMs was reviewed, there was no comprehensive study on social workers' roles in various areas, subjects and problems, including animal-assisted interventions or human-animal interactions. In the light of the relevant literature examined, social workers' functions and roles (Asquith et al., 2005, pp. 18-21, Duyan, 2010) in animal-assisted interventions have been evaluated including veterinary social work (Larkin, 2016, Dunn et al., 2005, Faver and Strand, 2003; Tedeschi et al., 2005; Flynn, 2000) (Table 1).

Table 1: Social workers role in animal-assisted interventions

Role	Definition	Animal-assisted intervention base
Consultant / Clinician	Recognition, assessment and diagnosis of the client and the problem	Identification and implementation of the required animal-assisted intervention using animals as facilitators to assess individual/family dynamics and abuse Provision of counseling services for veterinarians and clinicians who suffer from emotional fatigue due to stress and abuse of animals
Broker	Evaluation of the situation and resources of clients and establishment of links between social work systems	Consideration of the needs of clients and the resources to meet their needs and taking on a connecting role between voluntary companion animal organizations or related social-support organizations
Educator	Teaching social and daily life skills, facilitating behavior modification Basic protection function	Taking on the role by informing the public and clients about animal-assisted interventions, by teaching the animal care directly or by facilitating behavioral change through animal monitoring
Advocate	Case advocacy and/or client advocacy	Advocacy of the rights of applicants as well as advocacy of the rights of abused animals
Staff Developer	Supervision, orientation and training of colleagues	Orientation, supervision and training of social workers to work in veterinary clinics and/or animal-assisted intervention, by trained social workers
Case Manager	Planning and observation of intervention process Providing the coordination of the professionals and institutions to be involved in the process	Planning of the animal-assisted interventions Coordination of the professionals involved in the intervention such as animal trainer, animal psychologist, veterinarian, nurse Monitoring and evaluation of interventions
Researcher	Following current interventions Function of developing social work profession	Investigation of current interventions on animal-assisted interventions, Determination of the most appropriate intervention for clients

As a result, it should be kept in mind that animals that people live with and which may sometimes be a source of spiritual power can serve as positive sources in understanding and solving the problems in social work interventions for groups, families and / or individuals.